

סימן מ

דלא הוי לישנא מעליא לשחררו בו וכו', לענין שחרור לבד קאמר, כיון דלא מעליא לשחררו דצריך לומר לענין שחרור לכתחלה הרי את[ה] בן חורין, אמרינן דלענין מעשה ידי נמי לא פקע כספיה מיניה, אבל לענין קנין, כל לשון שאמר אפילו שדה נתונה לך צריך שיכתוב בשטר וימכור אותו כאמור.

ומכל מקום קצת קשה לדעת אלו המפרשים שכתב רש"י ז"ל [שם] [וז"ל, ואני שמעתי וכולן בשטר, צריך לכתוב גט שחרור, וכן גבי שדה צריך לכתוב לו שטר מתנה, והאומר דקתני אמירה בעלמא היא. ויש להקשות בשלמא גבי עבד איכא למימר בלשון חירות פקע כספיה וקנה העבד עצמו בן חורין, אבל גבי שדה מי איכא למימר הכי, והיכי נימא קנה], נהי דגבי נתתי ונתתיה נימא הרי הודה שכבר נתן וכו' [על ידי שטר או בקנין מתנה גמורה, אבל אתננה היכי נימא דקנה]. דאיך נתקרה דעתו בזה, דאי משום הודאה קנה השדה מהו זה שאמר רבי יוחנן וכולן בשטר, ולמה לי שטר להודאתו, דודאי רבי יוחנן לאו שטר ראה קאמר, דכל עצמו לא בא רק ללמדנו דין השחרור וקנין האמור בברייתא באלו הלשונות דלא מהני אלא בשטר, ואם כן קשה למה לי שטר, הרי בגמרא אמרו שם בסמוך האומר נתתי שדה פלוני לפלוני והוא אומר לא נתן, חיישינן שמא זיכה לו על ידי אחר וכו', וההוא מדין הודאה הוא, וכמו שכתב הר"ן ז"ל [שם] ולא אמר רבי יוחנן וכולן בשטר, בשלמא בגט שחרור אפשר לומר אע"ג דהודה דשחררו צריך גט שחרור להתירו בבת ישראל, אבל בשדה כיון דהודה שטר למה לי.

ויראה דאלו המפרשים סבירא להו דמה שאמרו בגמרא דאומר נתתי שדה פלונית לפלוני חיישינן שמא זיכה על ידי אחר ולא צריך שטר, מיירי דגילה דעתו בפירוש דמודה, כגון שאמר מודה אני שנתתי וכיוצא

הן כל יקר ראתה עיני ותבט בשורי אותותיך, אותיות מחכימות על דבר המתנה מדוד פאדרו. ותחלה ראיתי לוכח עם כ"ת ולהשתעשע באהבתך במה שכתב כ"ת, ואפשר לומר דרש"י ז"ל יאמר דאינה הודאה גמורה וצריך שיכתבנה בשטרא כדי שלא נאמר להשביע אמרה, על כרחינו יראה מדברי כ"ת דלפירוש רש"י ז"ל נמי בנתתי ונתתיה מדין הודאה קנה השדה, ובלבד שיכתוב הודאתו בשטר שלא יאמר להשביע. וזה אי אפשר לומר, דרש"י ז"ל [גיטין מ ע"ב ד"ה אמר] כתב וז"ל, האי האומר דקתני כותב הוא, שכתב אחד מהלשונות הללו ומסר לו וכו', עד וכולן בשטר דשדה נמי הכי מפרש וכו', יראה בהדיא מדבריו דמסירת השטר עושה הקנין מדין קנין שטר דנקנית בו קרקע ולא מדין הודאה, אבל העיקר כמו שפירש הר"ן ז"ל [שם כא ע"ב מדה"ר ד"ה א"ר] דמשמע ליה לרבי יוחנן דתנא לאו מדין הודאה קאמר, חדא וכו', ועוד דעשיתי דומיא דאעשנו וכו', והכי סבירא ליה לרש"י ז"ל דתנא מיירי דגלי דעתיה דלאו הודאה היא, אלא דבעי לשחרר או להקנות בלשונות הללו:

ומה שכתב כ"ת אחר כך ראיתי דברי הר"ן ז"ל וכו', עד אמרן בהאי לישניה וגריעי, לכך צריכי שטר ע"כ. מלת וגריעי שכ"ת כתב אינו נוח לי, דמשמע משום דגריעי צריך שטר, אבל לישנא מעליא כגון שדה נתונה לך קנויה לך וכיוצא [בהם] לא צריך שטר, והא ליתא, דקיימא לן דאפילו אמר שדה נתונה לך באמירה לבד לא קנה, רק שיכתוב הכי בשטר וימסור השטר לקונה, כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות מכירה [ה"ז], כיצד בשטר, [כתב לו על הנייר או על החרס או על העלה שדי נתונה לך שדי מכורה לך, כיון שהגיע השטר לידו קנה אף על פי שאין שם עדים כלל] וכו'. וכן כתבו כל הפוסקים ז"ל [הרי"ף שו"ת סימן קצה; סמ"ג עשין פב ד"ה אומר בפ"ק דקידושין; טור ושלחן ערוך [חור"מ סימן קצא ס"א]], ואם כן מה שכתב הר"ן ומשום

שאלות ותשובות סימן מ מהר"ם די בוטון קסז

טעם לזה וכפירוש מוהר"י קארו ז"ל, והוא דחוק:

אבל הבנת כוונת דברי הרב ז"ל יראה לי שהם כפי הפירוש השני שפירש הרב מוהר"י קארו, דמה שכתב עד שיאמר לעדים כתבו שטר מתנה וכו', היינו שכתבו שאמר נתתי שדה פלוני וכו', והוצרך הרב לומר זה להשמיענו היפך מה שפירש מוהר"י קארו בפירוש הראשון דהעדים אינם מעלים במלת אתננו כלל, אפילו שיאמר לעדים כתבו וכתבו אתננו לא מהני עד שיאמר כתבו ותנו והעדים יכתבו לשון המועיל והוא נתתי שדה פלונית. ולא הוצרך הרב ז"ל לבאר זה כאן דצריך לשון המועיל, וכן בסמוך [שם ה"ן] קודם לזה שכתב וכן אם אמר לשנים כתבו וחתמו בשטר מתנה ותנוהו לפלוני וכו', שהוא פשוט דבלשון דמועיל קאמר.

והמור ז"ל בסימן רמ"ד [ס"א] ביאר יותר, שכתב האומר לשנים כתבו וחתמו ותנו לפלוני שטר מתנה שאני נותן לו שדי וכו', הרי כתב דמלת ותנו רצונו לומר שאני נותן עכשו, הוא הדין כאן, ומה שכתב שאין המקבל זוכה עד שיגיע וכו', קאי למה שכתב ונותנין, ורצונו לומר אע"ג דאמר כתבו ותנו והעדים כתבו לשון המועיל נתתי שדה פלוני, אפילו הכי צריך לתת ביד המקבל כיון שלא מסר להם שטר כתוב ואמר להם זכו בשדה זו לפלוני בשטר זה, וזהו שכתב וכותבין ונותנין לידו, שאין המקבל זוכה עד שיגיע לידו השטר או עד שיזכה לו על ידי אחר, פירוש כגון שהיה מוסר להם שטר ואומר זכו בזה לפלוני כמו שביאר בריש הפרק, וכיון שלא אמר כן אלא עשאו שלוחים לכתוב ולתת צריך להגיע בידו השטר¹:

ועתה אבא לענין דינא בנדון דידן, דיראה מלשון השאלה שהניח דוד פארדו כתב בכתב ידו וחתמו עליו עדים, והיינו דינא דכתב הרמב"ם ז"ל אע"פ שהעידו עליו העדים לא זכה, ואם כונת השאלה היא דדוד פארדו אמר

בזה, ותנא לא חש לבאר זה, דכל עצמו לא בא רק ללמד דאע"ג דמקבל אומר לא נתן חיישינן שמא זיכה וכו', אבל בברייתא זו מיירי דלא אמר רק מלות אלו לבד, נתתי שדה נתתיה לו וכו', וכן גבי עבד עשיתי פלוני עבדי וכו', ולא ידענו אם דעתו להודאה גמורה, רק אם צוה לעדים לכתוב וכתבו שטר מתנה איך נתן, בזה מודה שלא אמר להשביע כמו שכתב כ"ת, אלא שכ"ת כתבו לפירוש רש"י ז"ל, ואי אפשר לומר כן כדפירשתי, אבל לדעת אלו המפרשים צריכין אנו לומר כן:

הגם הלום ראיתי בלשון הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ד מהלכות זכיה [ה"א] [הכותב בשטר נתתי שדה פלונית לפלוני, או שכתב נתתיה לו או הרי היא שלו, הרי זוכה בה כשיגיע השטר לידו, אבל אם כתב בשטר אתננה לו, אף על פי שהעידו עליו העדים לא זכה המקבל] עד שיאמר לעדים כתבו שטר מתנה וכו' [ותנו לו, וכותבין ונותנין לו, שאין המקבל זוכה עד שיגיע שטר המתנה לידו או עד שיזכה לו בו על ידי אחרים]. דנראה לכאורה דברים כתפל מבלי מלח. ומוהר"י קארו ז"ל [כסף משנה שם] כתב בפירוש הראשון דכוונתו לומר דאתננו מהני כשתלה בדעת העדים, ומה שכתב שאין המקבל זוכה עד שיגיע וכו' הוא נתינת טעם לאתננו דמהני, שעדיין לא זכה רק כשיגיע לידו השטר, פירוש זה אין לו שחר, דאם כן מהו זה שכתב הרב ז"ל אחר כך או או עד שיזכה לו בו על ידי אחרים, דכפי דבריו הוא דין בפני עצמו ולא שייך למה שכתב קודם, מלבד דפירושו דחוק הרבה בלשון הרב ז"ל, ועוד מה לי תלה בדעת עצמו או תלה בדעת אחרים כיון דמלת אתננו להבא משמע ומדברי כ"ת שכתב ואם לאו דמסתפינא הוה אמינא וכו', שאין המקבל זוכה עד שיגיע לידו והוא פירש אתננו וכו', משמע דכ"ת סבור דאתננו מהני כשאמר לעדים כתבו ותנו, ומה שכתב הרב שאין המקבל זוכה הוא

1. וכפי שכתבו המהרש"ך (ח"א סי' עג ד"ה וכל מה) והבית יוסף (חו"מ סי' סה סי"ד) שרק בשטרות שאינן של הקנאה צריך שיבואו ליד הקונה, אכן אם הם שטרי הקנאה, מכיון שנכתב השטר אין צריך שיבוא השטר

קסח שאלות ותשובות סימן מ מהר"ם די בוטון

החולקים עליהם, דהרמב"ם ז"ל בכותב בכתב ידו אני פלוני מתחייב כמו בנדון דידן דהיינו כתב ידו גמור, דכיון דחתם שמו בין ארישא דמגילתא כגון בנדון דידן אני פלוני מתחייב וכו' בין אסיפא דמגילתא שכתב כל הענין וחתם שמו למטה, הכל דבר אחד כמו שכתבו רש"י נד"ה ה"ג לעולם] והתוספות ז"ל נד"ה דאמר ליה] בהדיא בריש פרק הנושא [כתובות קא ע"ב] עלה דפלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש באומר לחבירו חייב אני לך מנה ע"ש, וכל שכן בנדון דידן דחתמו עדים תחתיו דשטר גמור הוא, וכל אפי' שוין דחייב אע"פ שלא היה אצלו כלום אלא שבא להתחייב בכתב זה.

ואע"ג דבנדון דידן אמר לשון אתננו דלא מהני אפילו כשקנו מידו לדעת קצת, היינו שלא אמר לשון חיוב, אבל כשאמר לשון חיוב אפילו דאמר אתן מהני, דהא שם בריש הנושא הקשו לריש לקיש ממתניתין, ולרבי יוחנן דקיימא לן כוותיה מתוקמא כפשטא דמיירי שחייב בשטר בלא קנין לזון את בתה חמש שנים אחר שתנשא, אלא שמיד מתחילין החמש שנים, וכמו שכתבו המפרשים ז"ל דחזקה [ד]דעתה על הראשונות, והיינו כמו אתננו דנדון דידן שאינו מתחייב לזון מעכשו רק אחר שתנשא, וחייב לזון אפילו בלא קנין רק כשחייב עצמו בשטר לבד, אלא דריש לקיש דלא קיימא לן כוותיה מוקי לה בשטרי פסיקתא וכו'. והרמב"ם אע"ג דיש לו שטה אחרת בסוגיא זאת כמבואר בדברי הרב המגיד בפ"א מהלכות מכירה [הט"ו], מכל מקום למדנו הדין לנדון דידן מדבריו שכתב בפרק כג מהלכות אישות [הי"ז] אבל שלא בשעת קדושין עד שיקנו מידו או עד שיכתוב בשטר וכו', הרי דסבירא ליה דבכתיבת שטר לבד מחייב [עצמו] לזון להבא.

והרשב"א ז"ל כתב בתשובת שאלה [ח"ג סימן סה] הביאה מוהר"י קארו ז"ל סימן

לעדים כתבו והם כתבו זה הלשון אני דוד פארדו וכו', היינו נכנסים בספק פירוש הראשון של הרב מוהר"י קארו ז"ל אולי כוונת הרמב"ם ז"ל לומר דמלת אתננו מהני כשתלה בדעת העדים, אלא שהאריכות בזה מותר, דלשון השאלה ודאי משמע דכתב בכתב ידו והעדים חתמו, כל שכן שפירוש (הב') [הראשון] של הרב (הוהרי"ק"א) [מוהר"י קארו] דחוק הרבה כדכתיבנא, ופירוש השני יותר מרווח:

אבל מה שנראה לי דמהני הוא לשון מתחייב דכתוב בנדון דידן, דאפילו באמירה לבד שאמר הוו עלי עדים שאני חייב לפלוני מנה, סבירא ליה להרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות מכירה [ה"א] דחייב אפילו דלא היה אצלו כלום אלא שבא להתחייב עכשו באמירה זו, ומוהר"י קארו ז"ל סימן מ' בספר שלחן ערוך [ס"א] העתיק לשון זה דהרמב"ם ז"ל, משמע דפסק כוותיה באומר לעדים הוו עלי עדים שאני חייב לפלוני מנה דחייב אפילו דלא אמר בשטר.

אבל קצת קשה, דבסימן ס' בספר שלחן ערוך [ס"ו] כתב וז"ל, אבל בלשון חיוב כגון שאמר הוו עלי עדים שאני מתחייב לפלוני בכך חייב והוא דקנו מידו ע"כ, משמע דבלא קנין לא מהני, וכן משמע מלשון בעל התרומות שער ס"ד [ח"א אות ב] אשר משם לקחם הטור ז"ל דברים הללו דצריך קנין, אע"ג דהטור ז"ל לא הזכיר קנין הרב מוהר"י קארו שם בסימן ס' ובספר שלחן ערוך הזכיר קנין, ואם כן קשו דברי הרב מוהר"י קארו ז"ל בספר שלחן ערוך אהדדי, דבסימן מ' לא הזכיר קנין ובסימן ס' הצריך קנין. ובעל סמ"ע הקשה עליו בסימן מ' [סק"א] שרבים חולקים על הרמב"ם בזה וסבירא להו דלא מהני בעל פה כשבא להתחייב, ואם כן מן התימא איך כתבו סתם בלי חולק ע"ש. ויותר היה לו לתמוה מה שכתב ואפשר דמחייב [עצמו] דבר שלא בא לעולם צריך קנין, ומכל מקום אע"ג דבאומר רבו

ליד הקונה, וכהכרעת הרמב"ן (ב"מ יג ע"א ד"ה הא) והרשב"א (שם ד"ה בשטרי) ושלא כדעת רבינו חננאל (שם ד"ה אביי) והרי"ף (שו"ת סי' קעב), שקודם שבא השטר ליד הקונה לא נקנה לו, ושכן היא הכרעת רוב הפוסקים.

שאלות ותשובות סימן מ מהר"ם די בוטון קסט

וממה שכתב הטור ז"ל כאן קשיא לי על הרב מוהר"י קארו טור אבן העזר סימן נ"א [ס"א] שתמה שם על הר"ש בר צמח ז"ל [שו"ת הרשב"ש סימן שלון וז"ל שם, ועל מה שכתב בתחלת דבריו יש לתמוה, כיון דקיימא לן דכל קנין כמעכשו הוא, כשקנו מידו לתת מתנה אמאי לא קנה כמו כשאומר מעכשו ע"כ, והוא דבר תימה, דכאן כתב הטור ז"ל בפירוש בשם הרמ"ה דאתננו צריך קנין ומעכשו, וקנין לחוד לא קנה דקנין דברים הוא, והם דברי הר"ש בר צמח ז"ל ע"ש³:

מכל מקום למדנו בנדון דידן דיש לשון חיוב בשטר אם מסר השטר למקבל המתנה אפילו בינו לבינו המתנה קיימת אפילו דלא כתוב בו מעכשו. וראיתי שכ"ת הרגיש בכל זה מלישנא דחייב, ודחית אותו בשתי ידיים ממה שכתוב בספר מאירת עינים, ואני בעניי לא ראיתי בספר מאירת עינים דבר היפך זה, אדרבה משמע מלשונו דסבירא ליה הכי כמו שכתבתי, וז"ל שכתב בסימן רמ"ה [סק"ב] (וז"ל), יש מקשים וכו' [מאי מועילים תנאים שניים יותר מתנאים ראשונים], ואי משום דבשעת חופה עושים תנאים שניים בלשון חיוב [וקבלה אנפשו דמשעבד בו מיד ואפילו בדבר שלא בא לעולם] וכו', או דקנה לו בקנין סודר מעכשו דמהני [אפילו בקנין אתן דלא להוי כקנין דברים] וכו', אם כן בתנאים ראשונים נמי לעבדו הכי שיחייב נפשו או יקנה לו מעכשו וכו' ע"כ, משמע מלשונו דבחיוב שיחייב נפשו בשטר התנאים ראשונים ליתן מהני כמו קנין, ומעכשו דמהני בלשון אתן דשקולים הם. ועיקר תורף דבריו לתירוצן קושיא זו, שאינם רוצים להתחייב בתנאים ראשונים בלשונות הללו דמהני, מראה שמא יתחרטו אחד מהצדדים, והוכיח זה בראיות ע"ש, ובסימן ס' כתוב בספר הנזכר (סימן) [סעיף] י"ח וז"ל, הני מילי כשמקנה בלשון מכר וכו', ומשום הכי אם כתב הריני מחייב נפשי

ס' [ס"ו], ששאלוהו על מי שחייב [עצמו] ליתן לחבירו כל מה שירויח מכאן עד שלוששים יום, והשיב דבר ברור הוא וכו' [דלא אמרו בדבר שלא בא לעולם אלא במקנה הדבר שלא בא לעולם כגון פירות דקל]², אבל המחייב עצמו ליתן מה שיוציא הדקל דבריו קיימים ע"כ, הרי דבלשון חיוב מהני במי שחייב עצמו ליתן, הוא הדין אתננו בנדון דידן דחייב עצמו ליתן.

וכי תימא ההיא דהרשב"א מיירי בקנין שכן היתה השאלה כמבואר שם ומשום הכי מהני לשון חייב, אבל בנדון דידן דליכא קנין לא מהני, הא ליתא, כיון דבנדון דידן כתב לו בשטר לשון חיוב וחתמו עדים הוי כמו קנין לדעת כל הפוסקים, כמו שכתבתי בההיא פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש דריש פרק הנושא דכל אפין שוין דאם כתב לו אני פלוני חייב לך מנה בכתב ידו וחתמו עדים אפילו נתנו בינו לבינו חייב, אפילו שלא היה אצלו כלום מעיקרא אלא שבא להתחייב עכשיו. וז"ל הרא"ש ז"ל שם [כתובות פ"ב סימן ב], הביאו מוהר"י קארו סימן מ' [ס"א] ואין לתמוה היאך מתחייב בשטר זה הא אין מטלטלין נקנין בשטר, דהואיל וטרח למכתב בלישנא דחיוב גמר ומשעבד נפשיה, שהרי יש דברים שנקנים באמירה ע"כ:

נמצינו למדים דשקולים הם כתב ידו בעדים כמו קנין לענין חיוב דבשניהם מתחייב, וכי היכי דבקנין מהני לשון חיוב ליתן לעתיד, ואפילו דבר שלא בא לעולם וכמו שכתבו הטור והרשב"א ז"ל שם, הוא הדין אם טרח למכתב בשטר בלשון חיוב גמר ומשעבד נפשיה ליתן לעתיד, ואפילו שלא אמר מעכשו כיון דאמר לשון חיוב מהני, ומה שהצריך הטור סימן רמ"ה [ס"ד] לומר מעכשו לשון אתננו בין שקנו מידו בין בשטר, היינו שלא אמר לשון חיוב רק אתננו לבד, אבל בלשון חיוב אי קנו מידו או שכתב בשטר מהני אפילו לשון אתננו.

2. הושלם על פי לשון הרשב"א.

3. וכן תמה בדרכי משה (ס"ב).

קע שאלות ותשובות סימן מ מהר"ם די בוטון

ליתן לך וכו' [אף שהוא במתנה והוא דבר שאינו מצוי בידו], מכל מקום החיוב חל על גופו וכו', ואפילו לדעת האומרים דאם קנו מידו ליתן או אתן לא קנה וכו', מכל מקום בזה שחייב נפשו ליתן לזה הכל מודים דקנה ע"כ. הרי דסבירא ליה דמהכי לשון חיוב אפילו כשאמר אתן, ואין לומר דמיירי בקנין ולשון חיוב ותרתי בעי, דכבר הוכחתי דלשון חיוב בשטר הוא כמו קנין, וכן משמע פשט לשונו דלא הזכיר קנין כלל:

ברם מטעם דנדון דידן יש בו זמן ולדעת הפוסקים כרבי (יוסף) [יוסף] דזמנו של שטר מוכיח [בבא בתרא קלו ע"ב] דהיה אפשר לזכות למקבל, כתב כ"ת דאין לזכותו בזה, דכתב הטור [חו"מ סימן רנח ס"ב] בשם הרמ"ה ז"ל דהיינו דוקא בלאחר מיתה דהדבר מבורר וכו', אבל מהיום ולאחר שלושים יום לא, דכתב הזמן לברר מהיכן מתחילין השלושים יום, ע"כ, אתמא, דבנדון דידן דקאמר כשיכנס לחופה עם בת אחי וכו', מה צריך ברור בזה לכתוב זמן הראשון, כשיכנס לחופה בכל זמן שיהיה המתנה מבוררת כמו מהיום לאחר מיתה דהמיתה מבוררת, אבל מהיום לאחר שלושים יום לא ידענו מהיכן מתחילין השלושים יום אם לא היה כתוב זמן וק"ל. וקושיית מוהר"י קארו ז"ל [ס"ב] על הרמ"ה ז"ל שהקשה דהוה מצי למכתב ליום פלוני וכו', ליתא, כמו שיפה תירץ בעל מאירת עינים [סימן רנח ס"ה] דהתם אין מוכיח הזמן דנתן מהיום, דלאו כולי עלמא מדקדקים בזה לכתוב ליום פלוני, ולא שם לבו נותן זה לכתוב ליום פלוני, אבל כשכתב מהיום לאחר מיתה, הרי במה שכתב מבורר הדבר ומה צריך זמן, ופשוט הוא:

ואגב גררא אומר דהקושיא האחרת גם כן שהקשה שם הרב הקדוש הנזכר ז"ל [בית יוסף שם ס"ב] דדברי הרמ"ה סתרי אהדדי, ודחק עצמו בשביל זה דאף על גב דפסק כרבי יהודה [ב"ב שם] כתב הא דלקמן לומר דבההוא גוונא אפילו מאן דפסק כרבי יוסי מודה, נלע"ד דדברי הרמ"ה לא סתרי, דסבירא ליה דלרבי יהודה תרתי בעי זמן וקנין, והבעיא דבעי רבא

בהקנאה מהו, לרבי יהודה בעי כשיש בו זמן, וכפירוש רבינו חננאל שהביא הרא"ש ז"ל [שם פ"ח סימן מב] וכדכתב הרב ז"ל, והכי קאמר, לרבי יהודה כשיש זמן בהקנאה מהו, מי אמרינן דסבירא ליה בזה זמנו מוכיח כיון שיש קנין גם כן, או לא, ואסיק דלא בעי, ופסק הרמ"ה כוותיה מדבעי רבא אליביה, וכפירוש רבינו חננאל דמודה רבי יהודה כשיש קנין בשטר וזמן דזמנו מוכיח. ומה שכתב הרמ"ה ז"ל אחר כך הא דאמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו היינו דווקא וכו', הכי קאמר, הא דאמרינן דמודה רבי יהודה דזמנו מוכיח כשיש קנין, דבקנין מיירי הרמ"ה ז"ל, והן הם הדברים בעצמם שהביא הרב מוהר"י קארו ז"ל לקמן [שם] משם רבינו ירוחם [נתיב טו ח"א מו] בשם רבינו חננאל דלא אמרינן זמנו מוכיח אלא כשיש קנין, והיא שיטת הרמ"ה ז"ל, ודבריו עולין כהוגן.

גם מטעם האחר שכתב כ"ת דלא שייך בנדון דידן זמנו מוכיח, דהזמן כתוב בראש הכתב יד כמו אגרת, אין זה מספיק, דמה בכך כיון דאית ליה לרבי יוסי דזמן בין בתחלה בין בסוף מוכיח, דהא בגט כותבין הזמן בתחלה בכך וכך בשבת וכו', ונוסח הגט גם כן כלפי הבעל אנא פלוני בן פלוני כמו כתיבת יד, וסבירא ליה ודאי בגט גם כן דזמנו מוכיח מדהוצרך רב [גיטין פה ע"ב] לתקן בגט מן יומא וכו', לאפוקי דרב יוסי. ורשב"ם ז"ל גם כן בפרק יש נוחלין [שם ד"ה זמנו] כתב כן בהדיא זמנו של שטר שכתב בתחלתו בכך וכך בשבת וכו', וכן כתב בספר מאירת עינים [שם סק"א] דאין חילוק בין בתחלה בין בסוף, ואע"ג שכתבו בלא ראייה, הדבר ברור כדפירשתי, ואם כן אף כשכתבו בתחלה בראש הדף מה בכך, דומה נדון דידן ממש לגט שכתב הבעל דכשר, וזמנו מוכיח דכיון שכתב יום פלוני אני דוד פארדו וחתם מטה זמנו מוכיח.

אבל ודאי מטעם האחר שכתב כ"ת דיש חולקים וסבירא להו דלא אמרינן זמנו מוכיח כרבי יוסי רק אם יש קנין, והוא דעת רבינו חננאל והרמ"ה וסיעתם, ודאי דיש זכות

שאלות ותשובות סימן מא מהר"ם די בוטון קעא

המוטיבילי שנתן להם בשום קנין מהקניות, לא בשטר שהגיע לידם ולא בקנין סודר, במאי קנו, נהי דלדעת החולקים על הרמב"ם ז"ל לא בעי קנין אפילו במתנה, רק מדין שטר לחוד קנה מדינא דמלכותא דתורת שטר יש להם וכמו שביאר הריב"ש ז"ל סימן ר"ג, מכל מקום בעינן דהזכיר בפירוש שנתן בשום קנין או בשטר ויגיע השטר לידו, דודאי לא עדיף שטרות הנעשות בערכאות של גוים משטרי דידן דצריך שיתן לו בקנין או שיזכיר בשטר שנתן, ויתן השטר בידו כאותו נדון דהריב"ש. אבל בכותב שם בפנקס לבד, שכתב שההוג'ר"א⁴ שלהם ולא הגיע שום שטר לידם, נהי דספר הערכי נאמן אבל לענין קנין במאי קנו, כל שכן דאפילו לענין נאמנות יש לומר דפנקס המוטיבילי אינו כדין הערכי ושופט שלהם הכותב לפני הערכי. ומכל מקום לענין נדון דידן אומר שכל מה שכתבתי להלכה ולא למעשה:

הקטון מאיר בכמהר"ר אברהם די בוטון
זלה"ה

ליתומים דמצו לומר קים לי כהני רבוותא ז"ל דפסקו כרבי יהודה דלא אמרין זמנו מוכיח אלא אם יש קנין.

גם מטעם האחר הבא בשאלה דפנקס המוטיבילי⁴ כתוב בשם היתומים, וכתב כ"ת לזכותם אם כתיבת שם בפנקס המוטיבילי דינא דמלכותא דקנאוה היתומים נמצא דנתן מה שאינו שלו, אין כל זה כדאי לבטל המתנה, דאפילו שהיתומים מוחזקים ולדעת החולקים על הרמב"ם ז"ל [מלוה ולוה פכ"ז ה"א, ומ"מ שם] דסבירא להו דהלשון האחרון האמור בפ"ק דגטין [י' ע"ב] תני חוץ מבגטי נשים אינו חולק עם שמואל שהכשיר מטעם דינא דמלכותא, ואם כן אפילו שטרי מתנות כשרים היכא דאיכא הורמנא דמלכא [ר"ן ד' ע"א, רא"ש פ"א סימן י'; ויעויין בית יוסף חו"מ סימן סח ס"א], וגם כתב הרשב"א בתשובה [ח"ג סימן טו] הביאה מוהר"י קארו ז"ל סימן ס"ח [שם] דספר הערכי כשטר הערכי ע"ש, ותרצה לומר דפנקס המוטיבילי כספר הערכי. מכל מקום כיון דלא הוזכר בפנקס

סימן מא

נוהגים לכתוב כתקנת טולטולה שיחיה הולד בחיי האם ואחר פטירתה כך ימים, יש מתנים שלושים יום ויש ששים יום וכו', וגם מעשה כזה היה בימי החכמים השלמים האחים המסולאים בפז השלימות, קדושים אשר בארץ המה תנצב"ה, ודנו שלא יחזיר הבעל כלום, ועל פי הדברים האלה דן מעכ"ת בנדון דידן שאינו חייב שמעון להחזיר לראובן כלום כיון שחי הולד יותר מתשעים יום בשני הזמנים בחיי האם ואחר פטירתה.

ורואה אני את דבריך טובים ונכוחים, דלשון הכתובה מנדון דידן שכתוב בחייה, ולשון התקנה מטולטולה הכי משמע דאם איתא

צרופה כל אמרתו ודתו, באשר ה' אתו, החכם השלם בחירי רצתה נפשי כמה"ר ישראל אדאמו נר"ו. אחרי דרישת ובקשת שלומך יסגא לעד וכל אשר אתך, זאת אומרת כן. באו אלי אותותיך ודברות קדשך על מעשה שהיה מראובן, שהיה לו בת נשואה עם שמעון ומתה והשאירה אחריה ולד [מ]בן שנה, ואחר מות הבת לא חי הולד כי אם י"ז יום למיתת אמו, וכתוב בשטר כתובתה וז"ל, שאם ח"ו תפטר הכלה הנזכרת בלא זרע של קיימא שיחיה בחייה ואחר פטירתה תשעים יום שלמים או יחזור ליורשיה ממשפחת בית אביה מחצית הגדונוי'א וכו'. עוד כתוב בכתב מעכ"ת, אשר בכל כתובות עירכם

4. פירוש: רישום הטאבו העירוני.

5. פירוש: מחסן או חנות.